

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

FYZIKA

Plování těles

7. ročník

říjen 2013

Autor: Mgr. Dana Kaprálová

*Zpracováno v rámci projektu „Krok za krokem na ZŠ Želatovská ve 21. století“
registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.4.00/21.3443*

Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Informace o projektu

Název projektu: Krok za krokem na ZŠ Želatovská ve 21. století

Registrační číslo: CZ.1.07/1.4.00/21.3443

Příjemce: Základní škola, Přerov, Želatovská 8

Plování těles

Na těleso o objemu V a hustotě ρ_T (zcela nebo částečně) ponořené do kapaliny o hustotě ρ působí výsledná síla, jejíž velikost je $F = |F_G - F_{vz}| = |\rho_T V g - \rho V g| = |\rho_T - \rho| V g$. Mohou nastat tři případy:

1. $\rho_T > \rho$ - těleso klesá ke dnu, výslednice $\vec{F}$ míří dolů

Kámen ve vodě nebo ve vzduchu, člověk ve vzduchu, ...

2. $\rho_T = \rho$ - těleso se v kapalině vznáší, výslednice $\vec{F}$ je nulová

Ryby ve vodě, ...

3. $\rho_T < \rho$ - výslednice $\vec{F}$ míří směrem vzhůru, těleso stoupá k volné hladině kapaliny a částečně se vynoří nad hladinu kapaliny. Ustálí se v takové poloze, kdy **tíhová síla** $\vec{F}_G$ je v **rovnováze** se **vztlakovou silou** $\vec{F}_{vz}$, jejíž velikost se rovná **tíze** $\vec{G}'$ kapaliny o stejném objemu jako je objem V' ponořené části tělesa. **Těleso plove** na volné hladině kapaliny. Platí: $F_G = F_{vz}'$. Po

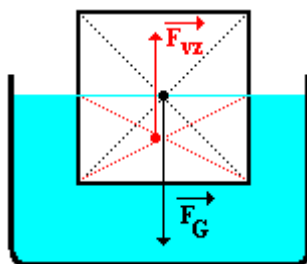
dosazení $\rho_T V g = \rho V' g$ a odtud $\frac{V'}{V} = \frac{\rho_T}{\rho}$. Těleso se tedy ponoří do kapaliny tím větší částí svého objemu, čím větší je jeho hustota.

Plážový míč ve vodě, železný šroub v roztaveném olovu, horkovzdušný balon při letu vzduchem, ...

Tíhová síla $\vec{F}_G$ a **hydrostatická vztlaková síla** $\vec{F}_{vz}$ se liší ve svém působišti. Zatímco tíhová síla působí v **těžišti tělesa**, hydrostatická vztlaková síla působí v **těžišti** ponořené části tělesa (viz obr. 131, na kterém je znázorněno homogenní těleso; z důvodu přehlednosti je působiště vztlakové síly posunuto).

Na různém ponoru těles v závislosti na hustotě tělesa kapaliny jsou založeny **hustoměry**, které slouží k měření hustoty kapaliny.

Jednoduchý a přitom funkční hustoměr lze vyrobit z krabičky od léků (šumivé tablety). Krabičku zatížíme (několik kamínků, ...), aby držela ve svislé poloze, ale přitom aby se nepotopila. Na vnější stěnu přilepíme měřítko (okopírované pravítko) a ponoříme do vody. Zaznamenejme, do jaké hloubky (měřeno na přilepeném měřítku) se krabička potopí. Potom jí ponoříme do neznámé kapaliny (slaná voda, líh, ...) a určíme i v ní hloubku ponoru. **Poměr** hloubek ponoru krabičky v různých kapalinách určuje převrácený poměr hustot těchto kapalin.

Obr. 131

Uvedené tři možnosti plování těles v kapalině platí i pro vznášení se těles v plynech.

Mezi plováním a plaváním je rozdíl. Těleso plave v horizontálním směru a přitom se mění jeho poloha ve vodě (např. z Prahy do Mělníka plave po Vltavě loď). Když těleso plove jeho poloha se nemění - těleso je v **klidu** částečně vynořené nad hladinou kapaliny.

Vztlková síla se ale výrazněji uplatní v kapalinách než v plynech z jednoho prostého důvodu: hustota kapalin je zhruba tisíckrát větší než hustota plynů. Přesto je ale na působení vztlkové síly v plynech založeno **vznášení těles ve vzduchu**.